

на дачу пояснень на обвинувальний акт після виступу прокурора [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <https://www.facebook.com/yaroclav.zeykan/posts/1288532457858526>). Тобто, пропонується саме психологічними знаннями породити сумніви суду та присяжних (людей, на яких психологічний та емоційний критерій справляє неабиякий вплив). В подальшому справа буде розглядатись не лише через призму обвинувачення. При розгляді справи в кримінальному провадженні, адвокати нерідко заявляють клопотання про захисну промову, проте ці спроби залишаються неуспішними.

Професійне спілкування організовується у відповідності з законами спілкування у цілому, але має значну специфіку, зумовлену змістом завдань, які вирішуються адвокатом в його професійній діяльності. Можна виділити такі етапи спілкування, які є взаємопов'язаними та взємозмінними, як: 1) формування першого враження та уточнення актуального емоційного стану; 2) усунення або послаблення психологічних бар'єрів і встановлення психологічного контакту; 3) досягнення мети; 4) оцінка результатів.

Сприймання зовнішності є початковим моментом оцінки та розуміння особливостей людини – властивостей її особистості, станів, намірів, змісту внутрішнього світу. Воно включає сукупність трьох груп ознак людини (зовнішній вигляд зріст, статура, стать, вік; невербальні (функціональні) ознаки – соціальне оформлення зовнішності – одяг, зачіска, прикраси.) Адвокату важливо відпрацювати такий стиль мовного спілкування і поведінки, при якому він буде сприйматись як добра, розумна, готова допомогти людина.

Отже, проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновок, що для ефективного захисту особи для адвоката не достатньо тільки юридичних знань, умінь і навичок, що формуються при їх вивченні, але й знання та застосування законів психології. Насамперед адвокатська практика пов'язана і здійснюється в умовах безпосереднього живого спілкування та взаємодії з людьми, отже вимагає від адвоката особливих вмінь та навичок, здатністю своїми діями досягти результатів, які необхідні йому. Тільки за допомогою психологічних знань адвокат може реалізувати заходи по встановленню контакту та здійсненню психологічного впливу при пошуку та оцінці процесуально значущих фактів, розробити стратегію і тактику їх пред'явлення та викладення при судовому розгляді кримінальної справи.

Румянцева А.П.

студентка 3-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Для підвищення ефективності діяльності адвоката-захисника у кримінальному процесі України в науковій літературі висвітлена думка про введення інституту «адвокатського розслідування», за допомогою якого адвокат, що представляє інтереси підозрюваного, обвинуваченого самостійно зможе збирати докази паралельно з органами досудового розслідування.

Адвокат-захисник – це важливий учасник кримінального судочинства, на якого законом покладається кримінально-процесуальна функція захисту прав та інтересів підозрюваного, обвинуваченого, виправданого, засудженого для реалізації даної функції, йому також надаються певні права, до яких слід віднести право збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою. Для реалізації цих прав, що для виконання свого призначення в кримінальному провадженні адвокату-захиснику повинні надаватися необхідні повноваження. Участь захисника в кримінально-процесуальній діяльності без наділення його можливості брати участь в розслідуванні стає безпредметною.

Збирання доказів має здійснюватися сторонами кримінального провадження на основі змагальності, яка закріплена в ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) і полягає в тому, що сторони кримінального провадження мають рівні права назбирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК України. Тобто кожна сторона, виходячи з власного внутрішнього переконання самостійно, на основі своїх процесуальних

повноважень здійснює доказову діяльність. Ч. 3 ст. 93 КПК України закріплює, що здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Так, адвокат-захисник має право на збирання доказів, що може бути використано на захист прав та інтересів підзахисного.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокати наділені рядом повноважень: звертатися з адвокатськими запитами; знайомитися з необхідними для адвокатської діяльності документами та матеріалами; збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази; застосовувати технічні засоби для копіювання матеріалів; отримувати письмові висновки фахівців, експертів.

В науковій літературі кримінального процесу доказова діяльність адвоката-захисника для успішного виконання кримінальної процесуальної функції захисту визначає різні терміни: паралельне розслідування або слідство; приватні заходи з розслідування; адвокатське розслідування; детективна діяльність; пізнавально-пошукова діяльність адвоката; розшукова діяльність захисника. Але в кримінально-процесуальному законодавстві України ці терміни не закріплені.

На наш погляд, термін «адвокатське розслідування» найбільш точно та повно розкриває діяльність адвоката-захисника, тому слід вживати саме це поняття у кримінальному процесуальному провадженні.

Адвокатське розслідування за багатьма ознаками відрізняється від паралельного розслідування, яке теж здійснює адвокат. Перш за все воно відрізняється тим, що адвокат-захисник проводить своє розслідування у кримінальному провадженні, що почате прокурором і слідчим в межах певного ними досудового слідства. Причому адвокат здійснює розслідування не паралельно здійснюваному слідчим або органом досудового розслідування і не як альтернативне йому, а в доповнення до того, що вони виявляють і встановлюють по конкретній кримінальній справі. Інакше кажучи, адвокатське розслідування, як і вся професійна діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі, є односторонньою, тобто спрямованою на виявлення, встановлення та закріплення обставин і доказів, що мають істотне значення для захисту інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, а також таких, які обґрунтовують наявність обставин для реабілітації підзахисного. (Рибалка О. В. Захисник як суб'єкт доказування в кримінальній справі / О. В. Рибалка. // Наука і практика. – 2011. – №7.).

Захисник, збираючи докази виявляє обставини, які підтверджують невинуватість підзахисного чи пом'якшують його відповідальність. Докази, які збираються в ході адвокатського розслідування не складають окремої кримінальної справи, а виступають його невід'ємною частиною. Діяльність адвоката в даному напрямку «одностороння», оскільки, збираються тільки ті докази, які виправдовують підозрюваного або обвинуваченого, пом'якшують його відповідальність (Мартынчик Е. Г. Адвокатское расследование в уголовном процессе / Е. Г. Мартынчик. – 2004. – №1. – С. 86–87.).

Але інформація, яку може надати захисник у межах своїх повноважень не вважається доказами, оскільки згідно з ч. 1 ст. 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані на підставі яких: слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Таким чином, визначена стаття не передбачає захисника серед суб'єктів збирання доказів, хоча ми вважаємо, що необхідним є закріплення захисника-адвоката кримінального провадження у ч. 1 ст. 84 КПК України також, оскільки згідно із нормами ст. 22 КПК, ст. 20 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» він має право та всі повноваження у здійсненні збирання доказів та ін.

Отже, необхідно внести зміни до кримінального процесуального законодавства України щодо закріплення поняття «адвокатське розслідування» та його структури у кримінальному процесі, оскільки діючий КПК України закріплює право адвоката-захисника на збирання доказів, не визначаючи правовий порядок здійснення адвокатського розслідування, яке

обумовлюється принципом змагальності кримінального процесу та рівноправності сторін. За необхідністю визнається потреба розширення права сторони захисту зі збирання доказів у кримінальному провадженні.

Румянцева Є.П.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ В ДОСУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Принцип змагальності сторін – це основоположні ідеї, згідно з якими двом рівноправним сторонам (обвинувачення і захисту) забезпечується можливість брати активну участь у дослідженні обставин кримінальної справи перед незалежним арбітром-судом, який здійснює функцію правосуддя.

Цей принцип закріплений в Конституції України (п. 4 ч. 3 ст. 129), також він знайшов своє відображення в ст. 22 Кримінального процесуального Кодексу України (далі-КПК України).

У цілому Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод розтлумачила принцип змагальності як «справедливий баланс між сторонами» (Постанова *Dombo Beheer B.V.* проти Нідерландов от 27 октября 1993 г. / делосерия А. 274, параграф 33).

Традиційно наука кримінального процесу виділяє в структурі змагальності три основні риси: 1) чітке розмежування функцій державного обвинувачення, захисту і судового розгляду; 2) рівність сторін у процесуальних правах для здійснення своїх функцій; 3) особлива роль суду в процесі в якості об'єктивного і неупередженого суб'єкта (Режим доступу: <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/kz/ugolovno-protsessualnyj-kodeks/5192-statya-22-sostyazatelnost-storon-i-svoboda-v-predostavlenii-imi-sudu-svoix-dokazatelstv-iv-dokazyvanii-pered-sudom-ix-ubeditelnosti>).

Рівність сторін означає, що кожна з них користується однаковим об'ємом процесуальних прав для здійснення своїх функцій і жодна зі сторін не має перед судом переваг в доведенні переконливості своєї позиції, заяви і задоволенні клопотань, надання скарг, доказів тощо. Реалізація сторонами їх процесуальних прав дає можливість ефективно виконувати властиву їм процесуальну функцію (Грошевий Ю.М. Кримінальний процес: Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін. – Харків, 2013. – С.88-89).

Змагальний характер кримінального процесу обумовлює особливу роль суду, який є об'єктивним і неупередженим у дослідженні доказів і не виступає зі сторони обвинувачення або захисту. Тому суд не має права направляти матеріали кримінального провадження на додаткове розслідування, давати органам досудового розслідування вказівки щодо доповнення доказової бази обвинувачення, приймати з власної ініціативи заходи по доведенню винності обвинуваченого.

Заслуговує на увагу думка М.А. Маркуш про те, що в структуру змагальності слід обов'язково включити ще й такі елементи, як свобода оскарження всіх рішень в суду і доступ до правосуддя, так як саме це надає можливість більш повно захистити права учасників і розширити дію принципу змагальності як на досудових, так і в судових стадіях кримінального процесу (Маркуш М.А. Принцип змагальності в кримінальному процесі України / Маркуш М.А. – Х., 2005. – С. 24).

Проте більшість вчених підтримують думку, що принцип змагальності в повній мірі реалізується на стадії судового розгляду, однак з певними обмеженнями він діє в досудовому провадженні. Так ряд авторів вважає недоречним вести дискусію про реалізацію цього принципу на стадії досудового розслідування, аргументуючи це тим, що даний принцип є стадійним, характерним для судових стадій з яскравопредставленими в них сторонами і чітким розмежуванням процесуальних функцій захисту, обвинувачення і вирішення справи по суті. Так, зокрема Е. Г. Гусаков стверджує, що «змагальність сторін не є загальнопроцесуальним принципом» (Проблемы реализации принципа состязательности сторон на разных стадиях уголовного судопроизводства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.alldocs.ru/>